

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum mens humana accipiat cognitionem a sensibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

quidem continuatio est dupliciter. Vno modo, in-
quãtum motus sensitivus partis terminatur ad men-
tẽ, sicut accidit in motu q̄ est a rebus ad aĩam, & sic
mens singulare cognoscit per quandã reflexionẽ.
put scilicet mens cognoscendo obiectum suũ, qđ
est aliqua natura vniuersalis, redit in cognitionẽ sui
actus, & vterius in speciem quẽ est actus sui princi-
pium, & vterius in phantasia a quo species est ab-
stracta: & sic aliquam cognitionẽ de singulari acci-
pit. Alio modo, secundum quod motus, q̄ est ab aĩa
ad res incipit a mẽte, & procedit in partẽ sensitivã,
proũt mēs regit inferiores vires, & sic singularibus
se immiscet mouente rōne particulari: quã est pō-
tentia quãdã individualis, quã alio noĩe d̄ cogita-
tiua, & habet determinatum organum in corpore,
sc̄ mediam cellulã capitis. Vniuersalem vero sen-
tentia, quam mens habet de operabilibus, non est
possibile applicari ad particularem actum, nisi per
aliquam potentia mediã apprehendentẽ singulare,
vt sic fiat quidã syllogismus, cuius maior sit vniuer-
salis, quã est sententia mentis, minor autem singu-
laris, quã est applicatio particularis rōnis, cōclusio
vero electio singularis operis, vt patet per id quod
habetur 3. de Anima. Mēs vero angeli, quia cogno-
scit res materiales per formas, quã respiciunt im-
mediate materiam, sicut & formam, non solum co-
gnoscit materiam in vniuersali directã inspectione,
sed etiam in singulari, similiter, & mens diuina.

Com. 77. & 78. & p̄p̄c. tom. 8.

In corp. art.

In corp. art.

In corp. art.

In corp. art.

In corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cognitio,
qua cognoscitur materia secundum analogiam,
quam habet ad formam, non sufficit ad cognitio-
nem rei singularis, ut ex dictis patet.
AD SECVNDVM dicendum, quod dispositio fa-
pientis de singularibus non fit per mẽtem, nisi me-
diante vi cogitativa, cuius est intentiones singula-
res cognoscere, vt ex dictis patet.
AD TERTIVM dicendum, quod secundum hoc
intellectus potest de singulari & vniuersali propo-
sitionem componere, quod singulare per reflexio-
nem quandã cognoscit, vt dictum est.
AD QVARTVM dicendum, qđ intellectus siue rō co-
gnoscit in vniuersali finem ad quem ordinat actum
concupiscibilis, & actũ irascibilis imperando eos.
Hanc autem cognitionem vniuersalem mediante
vi cogitativa ad singularia applicat, ut dictum est.
AD QVINTVM dicendum, qđ illud quod pōt virtus
inferior, potest superior, non tamẽ semper eodem
modo: sed quandoq; alio altiori modo: & sic intel-
lectus cognoscere pōt ea, quẽ cognoscit sensus, al-
tiori tamẽ modo quam sensus: sensus enim cogno-
scit ea quantum ad dispositiones materiales, & acci-
dẽtia exteriora, sed intellectus penetrat ad intimam
naturam speciei, quã est in ipsis indiuiduis.
AD SEXTVM dicendum, qđ cognitio mētis angelicã
est vniuersalior quã cognitio mētis humanẽ quã ad
plura se extendit pauciorib; medijs utẽs, & tñ effica-
cior est ad singularia cognoscẽda, ut ex dictis patet.

ARTICVLVS VI.

Utrum mens humana cognitionem a sensibilibus accipiat.

2. p. q. 84. ar. 6. A med. lib.

SEXTO queritur, utrum mens humana cognitio-
nẽ a sensibilibus accipiat. Et videtur quod non.
eorum enim quã conueniunt in materia, non pōt
ẽẽ actio, & passio, ut patet p̄ Boetium in lib. de dua-

bus Naturis, & etiã per Philosophũ in lib. de Gene.
sed mens nostra non communicat in materia cum
rebus sensibilibus. ergo non possunt sensibilia age-
re in mentem nostrã, vt ex eis menti nostra ali-
qua cognitio imprimatur.

¶ 2 Præt. Obiectum intellectus est, quod quid est,
vt d̄ in 3. de Ana. sed quidditas rei nullo modo sen-
su percipit. ergo cognitio mentis a sensu nõ accipit.
¶ 3 Præt. August. dicit 10. Cõfess. loquens de cogiti-
tione intelligibilium, quomodo a nobis accipiat.
Ibi inquam erant antequam ea didicissem, scilicet
intelligibilia in mente nostra: sed in memoria non
erant. ergo videtur, quod intelligibiles species nõ
sunt a sensibus accepta.

¶ 4 Præt. Aug. probat 10. de Trinit. quod si non
pōt amare, nisi cognita: sed aliquis antequã scien-
tia addiscat, amat eam, qđ patet ex hoc, quod mul-
tũ studio eã quarit. ergo antequã addiscat illam
scientia, habet eã in notitia sua. ergo videtur quod
non accipiat mens scientiam a rebus sensibilibus.

¶ 5 Præt. August. dicit 12. super Gene. ad literã. Cor-
poris imaginẽ non corpus in spiritu, sed ipse factus
in seipso facit celeritate mirabili, quã ineffabi-
liter longe est a corporis tarditate. ergo videtur,
quod mens non accipiat species intelligibiles, a sen-
sibus, sed ipsa eas in se format.

¶ 6 Præt. August. dicit 12. de Trin. quod mēs nra de
rebus corporalibus iudicat s̄m rationes incorpo-
rales, & sempiternas: sed rationes accepta a sensibi-
bus non sunt huiusmodi, & sic idem, quod prius.

¶ 7 Præt. Si mens cognitionem a sensibilibus acci-
piat, hoc non potest esse, nisi in quantum species, q̄
a sensibilibus accipitur, intellectum possibile mouet:
sed talis species non potest mouere intelle-
ctum possibilem: non enim mouet ipsam phan-
tasia adhuc existens, quia ibi existens nondum est
actu intelligibilis, sed potentia tantum: similiter nõ
mouet intellectum possibilem existens in intelle-
ctu agente, qui nullius speciei est receptivus, alius
non differret ab intellectu possibili: similiter nec
existens in ipso possibile intellectu, quia forma non
in harenẽ subiecto subiectum non mouet, sed in ip-
so quo dammodo quiescit, nec etiam per se existens,
cum species intelligibiles non sint substantia: sed
de genere accidentium, vt dicit Auic. in sua Meta.
ergo nullo modo esse potest, vt mens nostra a sen-
sibilibus accipiat scientiam.

¶ 8 Præt. Agens est nobilior patiente, vt patet per
August. 12. super Gen. ad literã, & per Philosophũ
in 3. de Anima: sed recipiens se habet ad illud, quod
recipit quali patiente ad agens. cum ergo mens sit
multo nobilior sensibilibus, & sensibus ipsis nõ po-
terit ab eis cognitionem accipere.

¶ 9 Præt. Philosophus dicit in 7. Physico. quod anima
inquietando fit sciens: sed anima non potest acci-
pere scientiam a sensibilibus, nisi moueretur quo-
dammodo ab eis. ergo &c.

SED CONTRA. sicut dicit Philosophus, & experi-
mento probatur, cui deficit vnus sensus deficit vnã
scientia. sicut cæcis deest sciẽtia de coloribus: hoc
autem non esset si anima aliunde acciperet scien-
tiam, quam per sensus. ergo a sensibilibus, per sen-
sus etiam accipit.

¶ 2 Præt. Omnis nostra cognitio originaliter con-
sistit in notitia primorũ principiorũ indemonstrabi-
lium. Horum aut cognitio in nobis a sensu oriãtur
patet in fine Postter. ergo sciẽtia nostra a sensu oriãtur.

¶ 3. Præter. Natura nihil facit frustra, nec deficit in necessarijs. frustra autem datur essentia sensus aia, nisi per eos cognitionem de rebus acciperet. ergo &c.

RESPON. Dicendum, qd circa hanc quaestionem multiplex fuit antiquorum opinio. Quidam n. posuerunt ortum scientiæ nostræ totaliter a causâ exteriori esse, quæ est a materia separata: quæ in duas sectas diuiditur. Quidam n. vt Platonici, posuerunt formas rerum sensibilium esse a materia separatas, & sic esse intelligibiles actu, & per earum participationem a materia sensibili effici indiuidua in natura. eorum vero participatione humanas menses scientiâ habere. Et sic ponebant prædictas formas esse principium generationis, & scientiæ, vt Philosophus narrat in 1. Metaph. Sed hæc positio a Philosopho sufficiens reprobata est, qui ostendit quod non est ponere formas sensibilium rerum, nisi in materia sensibili. cum etiam, nec sine materia sensibili in vniuersali formæ vniuersales intelligi possint, sicut nec simus, sine naso. Et ideo alij non ponentes formas sensibilium separatas, sed intelligentias tantum, quas nos Angelos dicimus, poluerunt originem nostræ scientiæ totaliter ab huiusmodi substantijs separatis esse. vnde Avicena. voluit, quod sicut formæ sensibiles non acquiruntur in materia sensibili, nisi ex influentia intelligentiæ agentis, ita & formæ intelligibiles humanis mentibus non imprimuntur, nisi ex intelligentia agente, quæ non est pars animæ, sed substantia separata vt ipse ponit. Indiget tamen aia sensibus quasi excitantibus, & disponentibus ad scientiâ, sicut illa inferiora agentia præparant materiâ ad sciendiâ formam ab intelligentia agente. Sed illa opinio non videtur rationabilis: quia fm hoc non esset dependantia necessaria inter cognitionem mentis humanæ, & virtutes sensitiuas, cuius apparet contrarium manifeste, tum ex hoc quod deficiente sensu deficit scientia de suis sensibilibus, tum ex hoc, quod mens nostra non potest actu considerare, etiâ ea quæ habitualiter scit: nisi formâ ad aliquam phantasmata. vnde etiâ laico organo phantasia impedit consideratio. Et præterea, prædicta positio tollit proxima rerum principia, si omnia inferiora ex substantia separata immediate formas consequuntur, tam intelligibiles, quàm sensibiles. Alia opinio fuit ponere nostræ scientiæ originem totaliter a causâ inferiori esse. Quæ etiam in duas sectas diuiditur. Quidam n. posuerunt humanas aias in seipsis continere omnium rerum notitiâ: sed per coniunctionem ad corpus prædictâ cognitionem obtinebrari. Et ideo dicebant nos indigere studio, & sensibus, vt impedimeta scientiæ tollerentur, dicentes addiscere nihil aliud esse, quàm reminisci, sicut & manifeste apparet, qd ex his, quæ audiuiimus, & videmus, reminisci mur ea quæ prius sciebamus. Sed hæc positio non videtur rationabilis. Si enim coniunctio animæ ad corpus sit naturalis, non potest esse, quod per eam totaliter naturalis scientia impediatur, & ita si hæc opinio vera esset, non pateremur omnimodâ ignorantia eorum, quorum sensum non habemus. Esset autem opinio consona illi positioni, quæ ponit aias ante corpora fuisse creatas, & postmodum corporibus vnitas: quia tunc cõpositio corporis, & aia non esset naturalis: sed accidentaliter proueniens ipsi animæ. Quæ quidem opinio, & secundum fidem, & secundum Philosophorum sententiâ reprobata iudicatur. Alij vero dixerunt, qd anima sibijpsi est scientiæ causâ: non n. a sensibilibus scientiam acci-

Apit quali actione sensibilium aliquo modo similitudines rerum ad animam perueniant: sed ipsa anima ad præsentiam sensibilium in se similitudines sensibilium format. Sed hæc positio non videtur totaliter rationabilis. Nullum enim agens, nisi secundum quod est actu, agit: vnde si anima format in se oium rerum similitudines, oportet quod ipsa in se actu habeat illas similitudines rerum: & sic redibit in prædictam opinionem, quæ ponit omnium rerum scientiam animæ naturaliter insitam esse. Et ideo præ omnibus prædictis positionibus rationabilior videtur, sententia Philosophi, qui ponit scientiam mentis nostræ partim ab intrinseco esse, partim ab extrinseco, non solum a rebus a materia separatis, sed et ab ipsis sensibilibus. Cum enim mens nostra comparatur ad res sensibiles, quæ sunt extra animam, inuenitur se habere ad eas in duplici habitudine. Vno modo, vt actus ad potentiam, in quantum scilicet res, quæ sunt extra animam, sunt intelligibiles in potentia. Ipsa vero mens est intelligibilis in actu, & secundum hoc ponitur in ea intellectus agens, qui faciat intelligibilia actu. Alio modo, vt potentia ad actum, prout scilicet in mente nostra formæ rerum determinate sunt in potentia tantum, quæ in rebus extra animam sunt in actu, & secundum hoc ponitur in anima nostra intellectus possibilis, cuius est recipere formas a rebus sensibilibus abstractas, factas intelligibiles actu, per lumen intellectus agentis. Quod quidem lumen intellectus agentis in anima rationali, procedit sicut a prima origine a substantijs separatis, precipue a Deo. Et secundum hoc verum est, quod scientiam a sensibilibus mens nostra accipit: nihilominus tamen ipsa aia in se similitudines rerum format, in quantum per lumen intellectus agentis efficiuntur formæ a sensibilibus abstractæ intelligibiles actu, vt in intellectu possibili recipi possint. Et sic etiam in lumine intellectus agentis nobis est quodammodo ois scientia originaliter indita, medijs vniuersalibus conceptionibus, quæ statim lumine intellectus agentis cognoscuntur per quas sicut per vniuersalia principia iudicamus de alijs, & ea præcognoscimus in ipsis. Et fm hoc illa opinio veritatē habet, quæ ponit nos ea quæ addiscimus ante in notitia habuisse.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod formæ sensibiles, vel a sensibilibus abstractæ, non possunt agere in mentē nostrā, nisi quatenus per lumen intellectus agentis immateriales redduntur & sic efficiuntur quodammodo homogeneæ, intellectui possibili in quæ agunt.

AD SECUNDVM dicendum, qd circa idē virtus superior, & inferior operatur, non similiter, sed superior sublimius, unde & per formam quæ a rebus accipitur, sensus non ita efficaciter re cognoscit sicut intellectus: sed sensus per eam manuducitur in cognitionem exteriorū accidentium, intellectus vero peruenit ad nudā quidditatē rei secernendo eam ab oibus materialibus conditionibus. vnde pro tanto dicitur cognitio mentis a sensu originem habere, non quod ois illud quod mens cognoscit, sensus apprehendat, sed quia ex his quæ sensus apprehendit, mens in aliqua vteriora manuducitur, sicut etiam sensibilia intellecta manuducunt in intelligibilia diuinorum.

AD TERTIVM dicendum, qd verbū Aug. est referendum ad præcognitionem qua particularia in principijs vniuersalibus præcognoscuntur: sic n. verū est, quod ea, quæ addiscimus, prius in aia nostra erant.

AD QVARTVM dicendum, qd aliquis antequam aliquis a scientiâ acquirat, amare eam potest, in quantum cognoscit

gnoscit quādā cognitione vniuersali cognoscēdo
utilitatē illi? scē, vel visu vel quocūq; alio modo.

AD QVINTVM dicendum, quod secundum hoc
intelligenda est anima seipsam formare, quod per
actionem intellectus agētis formæ intelligibiles fa-
ctæ intellectum possibilem formāt, ut dictum est. Et
secundum hoc vis imaginatiua potest formare diuer-
sum sensibilem formas, quod precipue apparet dū
imaginamur ea, quæ nunquam sensu percepimus.

D. 192. AD SEXTVM dicendum, quod prima principia,
quorum cognitio est nobis innata, sunt quædam
similitudines increatæ veritatis: unde secundum quæ
per eas de alijs iudicamus, dicimus iudicare de rebus
per rationes immutabiles uel veritatem increatā: hoc
tamen quod Aug. ibi dicit, referendum est ad rationē
superiorem, quæ a æternis contemplandis inhæret.

D. 193. Quæ quidem quāuis sit dignitate prior, est tamen
operatio eius posterior, quia inuisibilia Dei per ea,
quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Roma. 1.

AD SEPTIMVM dicendum, quod in receptione qua
intellectus possibilis spēs rerū accipit a phantasmata-
tibus se habet phantasmata, ut agēs instrumentale, &
secundarium: intellectus uero agēs, ut agēs princi-
pale, & primum. Et ideo actionis effectus relinquitur
in intellectu possibili secundū conditionē utriusque,
& non secundum conditionem alterius tantum: &
ideo intellectus possibilis recipit formas, ut intelli-
gibiles adu, ex virtute intellectus agentis, sed ut si-
militudines determinatarum rerum ex cognitione
phantasmatum. Et sic formæ intelligibiles in actu
non sunt per se existentes, neque in phantasia, neque
in intellectu agente, sed solū in intellectu possibili.

AD OCTAVVM dicendum, quod quāuis intelle-
ctus possibilis sit simpliciter nobilior, quam phan-
tasma, tamen secundum quod nihil prohibet phan-
tasma nobilior esse, in quantum scilicet phantasma
est actu similitudo talis rei, quod intellectui possi-
bili non conuenit, nisi in potentia. Et sic quodam-
modo potest agere in intellectum possibilem uir-
tute luminis intellectus agētis, sicut & color potest
agere in visum uirtute luminis corporalis.

AD NONVM dicendum, quod quies in qua perficitur
scientia, excludit motum naturalium passio-
num. nō autem motum, & passionem communi-
ter acceptam, secundum quod quodlibet recipere
pati dicitur, & moueri, sicut etiā Philosophus dicit
in 3. de Anima: quod intelligere est quoddam pati.

C6.12.22.

ARTICVLVS VII.

Utrum in mente sit imago Trinitatis, secundum quod
materialia cognoscit, uel solum secundum
quod cognoscit æterna.

3. p. 9. 95. ar-
tic. 8.

Cap. 4. circa
prin. 10. 3.

SEPTIMO queritur, utrum in mente sit imago Tri-
nitatis, secundum quod materialia cognoscit, non
solum secundum quod cognoscit æterna. Et
vī quod sic: quia, ut dicit Aug. 12. de Trin. cum qua-
rimus trinitatem in anima, in tota querimus, non
separantes actionem rationalem in temporalibus a
contemplatione æternorum: sed mens non est ad
imaginem, nisi secundum quod in ea Trinitas inue-
nitur. ergo mens est ad imaginem non solum sicut
quod inhæret rationibus æternis contemplandis,
sed & secundum quod inhæret temporalibus agēdis.

¶ 2. Præ. Imago Trinitatis in anima cōsideratur in-
quantum in ea representatur æqualitas personarū,

& earum origo: sed magis æqualitas personarum
representatur in mente sicut quod cognoscit tem-
poralia quam secundum, quod cognoscit æterna,
cum æterna in infinitum excedat mentem, mens
autem non in infinitum temporalia excedit, ergo
etiam personarum manifestatur in cognitione tem-
poralium, sicut & in cognitione æternorum, quia
utrobique ex mente procedit notitia, & ex nota
amor. ergo imago Trinitatis non solum, &c.

¶ 3. Præ. Similitudo est in potentia diligendi: sed
imago in potentia cognoscēdi, sicut habet 2. 2. q. 1.
distin. sed mens nostra prius cognoscit materialia,
quā æterna, cū ex materialibus in æterna perueniat,
& perfectius, cum temporalia cōprehendit, non æter-
na. ergo imago magis est in mente, secundum
quod comparatur ad temporalia, &c.

¶ 4. Præ. Imago Trinitatis inuenitur in anima quodam-
modo sicut potentias, ut supra dictum est: sed potē-
tia indifferenter se habent ad omnia obiecta, ad quæ
potentia determinatur. ergo imago Trinitatis inuenitur
in mente respectu quorumlibet obiectorum.

¶ 5. Præ. Perfectius videtur illud, quod in seipso videtur,
quā quod videtur in sui similitudine: sed anima videt se-
ipsam in se, Deus autem non, nisi in similitudine in
actu videtur. ergo perfectius cognoscit seipsam quā Deus,
& ita magis attendenda est imago Trinitatis in anima
sicut quod anima cognoscit seipsam quam secundum
quod cognoscit Deum, cum in nobis secundum illud
imago Trinitatis inueniatur, quod perfectius
in nostra natura habemus, ut dicit Aug. 12. de Trin.

¶ 6. Præ. Secundum hoc, personarum æqualitas in
mente nostra representatur, quod memoria, intelli-
gentia, & voluntas tota, inuicem se capiunt, ut
patet per Aug. 10. de Trin. sed ista membra compre-
hensio non ostēderet earum æqualitatem, nisi quā-
tum ad omnia obiecta se comprehenderent, ergo
ratione omnium obiectorum imago Trinitatis in-
uenitur in potentis mentis.

¶ 7. Præ. Sicut imago est in potētia cognoscēdis,
ita charitas est in potētia diligendi: sed charitas nō
solum respicit Deum, sed etiam proximum. unde
& duplex ponitur actus charitatis, scilicet obiectio
Dei, & proximi. ergo & imago non solum est in
mente, secundum quod cognoscit Deum, sed etiam
secundum, quod cognoscit creaturas.

¶ 8. Præ. Potentia mētis in quibus consistit imago,
aliquibus habitibus perficitur, sicut quæ imago de-
formata dicitur reformari, & perfici: sed potentia
mētis non indiget habitibus sicut quod comparatur
ad temporalia, quia habitus ad hoc sunt, ut secun-
dum eos potentia requiratur, in æternis autem re-
ror non potest accidere, ut ibi regula opus sit, sed
solum in temporalibus. ergo &c.

¶ 9. Præ. Trinitas increata representatur in imago-
ne mētis, precipue quātum ad consubstantialitatem
& æqualitatem: sed hec duo inueniuntur in potentia
sensitiua, quia sensibile, & sensus in actu efficiunt
vnum, & spēs sensibilis non recipitur a sensu, nisi se-
cundum suā capacitatem. ergo in potentia sensitiua
imago Trinitatis inuenitur: multo igitur magis
in mente secundum, quod temporalia cognoscit.

¶ 10. Præ. Metaphoricę locutiones sicut in aliquibus
similitudines attenduntur, quia secundum Philoso-
phum omnes transferentes secundum aliquā similitu-
dinem transferunt: sed a quibusdam creaturas sen-
sibilibus magis sit transumptio in diuina per meta-
phoricę.